

2.5.2022

Sosiaali- ja terveysministeriölle

Viite: VN/12741/2022

Kaupan liiton ja Päivittäistavarakauppa ry:n yhteislausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää lausuntoja tartuntatautilain muutosta koskevasta hallituksen esitysluonnoksesta. Kaupan liitto ry ja Päivittäistavarakauppa ry (jatkossa lausunnonantajat) pyytävät sosiaali- ja terveysministeriötä huomioimaan hallituksen esityksessä seuraavaa:

Lausunnonantajat katsovat, ettei tartuntatautilain muutosesitys edusta hyvää lainsäädännön valmistelua, sillä lausuntoaika on poikkeuksellisen lyhyt, eikä lausuntoja pyydetä laajasti eri sidosryhmiltä. Myöskään vaikutuksia ei ole arvioitu riittävästi, vaikka lainsäädännön valmistelulle olisi ollut aikaa.

Kaupan liiton ja Päivittäistavarakauppa ry:n kanta esitetyihin muutoksiin

Lausunnonantajat katsovat yhteisenä kantanaan asiassa, että nykyinen tartuntatautilain 58 d § on kaupan osalta osoittautunut toimivaksi ja oikeasuhtaiseksi. Mikäli tartuntatautilain väliaikaisia pykälä on ylipäänsä tarpeen jatkaa, muutoksia lain varsinaiseen sisältöön ei tarvita.

Kaupan toimijat ovat pandemian alusta alkaen ja yhteistyössä viranomaisten kanssa tehneet lukuisia toimenpiteitä turvallisen asioinnin varmistamiseksi, jotka ovat osoittautuneet toimiviksi. Kaupoista ei ole saamiemme tietojen mukaan lähtenyt laajoja tartuntaketjuja. Kaupassa asiointi on tyypillisesti lyhytkestoista, eikä asiakastiloihin tulla oleskelemaan. Myös THL on riskipotentiaalitalukossaan määrittänyt vähittäiskaupoissa asiointien vähäisen riskitason tilanteeksi. THL:n koronavirukseen liittyvien riskien arviointitalukon mukaan kaupan erikoisliikkeet (1/9 riskipistettä) ja päivittäistavarakaupat (2/9 riskipistettä) ovat vähäisen riskin tilanteita. Tästä huolimatta, kaupan asiakastiloihin esitetään uusia rajoitustoimia.

Vastustamme esitettyä 58 c §:n muutosta sisältäen asiakasmäärien rajoittamisen. Esitetty muutos on merkittävä suhteessa aikaisempaan hyvin toimineeseen pykälään verrattuna, eikä se ole kaupan osalta oikeasuhtainen, tarkoituksenmukainen eikä vähimmän haitan periaatteen mukainen.

2.5.2022

Kauppa kykenee itse parhaiten määrittelemään turvallisen asioinnin käytännöt, kuten tähänkin saakka, ilman asiakasmäärien rajoittamista. Kaupoissa taudin tarttumisen kannalta riskialttiit tilanteet rajoittuvat lähinnä jonotustilanteisiin, joissa asia voidaan ratkaista muilla tavoin kuin asiakasmääriä rajaamalla (lattiatarrat, vuoronumerot jne.). Asiakasmäärien rajoittaminen on äärimmäinen toimenpide, eikä se ole millään tavalla perusteltavissa nykyisessä tautitilanteessa.

Asiakasmäärien rajoittamisen vaikutukset kaupoissa

Luonnoksessa esitetään, että kunnan tartuntatautien torjunnasta vastaava toimielin voi antaa toimialueellaan ja aluehallintovirasto useamman kunnan alueella kaikkia pykälässä tarkoitettuja toimijoita velvoittavan päätöksen, jolla rajoitetaan toiminnan asiakas- ja osallistujamäärää sen verran kuin on välttämätöntä lähikontaktin aiheuttaman tartunnan riskin ehkäisemiseksi. Säännöksen sanamuodosta ei kuitenkaan ilmene, miten rajoitus käytännössä mitoitettaisiin, eikä siinä säädettäisi lainkaan toimivallan ylärajaa, toisin sanoen, miten voimakas rajoitus sen nojalla olisi mahdollista asettaa.

Asiakasmäärien rajoittamista koskevaa lisäystä perustellaan sillä, että pykälän nojalla annettu päätös ei käytännössä enää velvoittanut toimijoita toimintansa rajoittamiseen, minkä vuoksi rajoitustoimi ei välttämättä ollut riittävän tehokas toimenpide covid-19-tartuntojen leviämisen ehkäisemiseksi. Väitteelle ei ole kuitenkaan esitetty mitään perusteita. Lisäksi lainsäädännössä kuitenkin säilyisi riittävän etäisyyden ylläpitämisen vaade (pykälä 58 b).

Ehdotetut 58 c §:n mukaiset asiakasmäärien rajoitukset johtaisivat täysin absurdeihin tilanteisiin. Suuri osa vähittäiskaupoista toimii erilaisissa kauppakeskuksissa ja pienemmissä ostoskeskuksissa, joissa toimii samanaikaisesti useita myymälöitä ja ravintoloita. Asiakasmäärien rajoittaminen tarkoittaisi käytännössä mittavaa asiakasmäärien valvontaa samanaikaisesti sekä yksittäisissä myymälöissä että kauppakeskuksissa, joissa myymälät toimivat. Käytännössä oikeiden asiakasmäärien säätäminen kauppakeskusten lukuisilla ulko-ovilla ja lukuisten myymälöiden sisääntulo- ja ulosmenoväylien välillä on täysin mahdotonta. Asiakasmääriä rajoitettaessa kauppojen ulkopuolelle saattaisi syntyä merkittäviä jonoja, joita kukaan ei valvoisi. Lausunnonantajat muistuttavat, että ruoan ja muiden päivittäistavarojen ostaminen on perustarve. Asiakasmäärien rajoittaminen toisi kaupan toimintoihin merkittäviä häiriöitä, jotka voisivat myös lisätä häiriökäyttäytymistä tiloissa.

Asiakasmäärien rajoittaminen aiheuttaisi merkittäviä taloudellisia vaikutuksia, sillä se johtaisi huomattaviin henkilöresurssien kasvattamiseen asiakasmäärien kontrolloimiseksi. Erityisesti erikoiskaupat ovat kärsineet jo valmiiksi koko pandemia-ajan viranomaisrajoituksista- ja suosituksista sekä kuluttajakäyttäytymisen muutoksesta. Usein erikoiskaupan myymälöissä työskentelee kerrallaan vain yksi myyjä, jolla ei ole mahdollisuutta muilta

2.5.2022

työtehtäviltään seurata asiakasmääriä myymälän ulko-ovella tai valvoa ihmisten menemisiä ja tulemisiä. Asiakasmäärien valvominen edellyttäisi näin ollen lisähenkilökunnan palkkaamista, mistä aiheutuu kustannuksia. Sunnuntaisin tämä lisäkustannus henkilöstöstä olisi kaksinkertainen. Monet erikoistavarakaupan yritykset toimivat kauppakeskuksissa, joissa niiden aukioloista on sovittu esim. vuokrasopimuksessa, eikä myymälän pitäminen suljettuna ole vaihtoehto. Erikoiskaupoille mahdollisesta asiakasmäärien valvonnasta aiheutuvat lisäkustannukset voivat johtaa myymälöiden sulkemisiin. Siten ehdotetulla sääntelyllä voisi olla negatiivisia vaikutuksia asiakkaiden arjen sujuvuuden kannalta olennaisten tuotteiden ja palveluiden saatavuuteen ja saavutettavuuteen.

Vastaavat vaikutukset olisivat myös päivittäistavara-kaupoissa. Suurissa marketeissa asiakasmäärien valvominen onkin mittasuhteiltaan vielä mittavampaa. Niissä voi asioida päivittäin jopa noin 6000 asiakasta (PTY). Ilman merkittäviä lisäpanostuksia henkilöstöön ei ole mitään mahdollisuutta pitää lukua asiakkaiden määrästä. Lisäksi on huomioitava, että mikäli järjestyshäiriöt lisääntyisivät, voitaisiin myös vartiointiresursseja joutua kasvattamaan.

Lakiluonnoksen mukaan alueellisen tautitilanteen niin vaatiessa kunta tai aluehallintovirasto voisi tehdä päätöksen, jolla se rajoittaisi asiakas- ja osallistujamääriä tietyissä korkean tartuntariskin omaavissa toiminnoissa. Lausunnonantajien näkemyksen mukaan tämä voisi johtaa alueellisiin tulkintaeroihin ja siten yritysten yhdenvertainen kohtelu vaarantuisi. Saman yrityksen eri toimipisteissä keskenään eroavat viranomaisohjeistukset vaikeuttaisivat pandemian torjuntatyötä.

Vakiintuneilla kaupan koronakäytännöllä voidaan saavuttaa lain tavoitteet

Lausunnonantajat painottavat, että hyviksi ja tehokkaiksi todettujen, kaupan itsensä määrittelytoimenpiteiden avulla lain tavoitteet etäisyyden ylläpitämisen ja covid-infektion aiheuttamien haittojen ehkäisemisen osalta voidaan saavuttaa.

Kaupan ala on koko koronapandemian ajan toiminut tiiviissä yhteistyössä viranomaisten kanssa. Viranomaiset, kuten aluehallintovirasto, ovat säännöllisissä yhteisissä kokouksissa todenneet lausunnonantajille aiemman 58 d §:n mukaisten valvontakäytien yhteydessä kaupan myymälöiden toimineen terveysturvallisuutta edistävällä tavalla, eikä epäkohtia ole juurikaan ilmennyt. Lausunnonantajien alalleen antamia suosituksia on jo niiden suunnitteluvaiheessa käsitelty myös viranomaisten, mukaan lukien Aluehallintoviraston ja Työterveyslaitoksen kanssa. Lausunnonantajat ovat olleet tyytyväisiä näihin viranomaisten kanssa pidettyihin kokouksiin ja toivovat jatkossakin vastaavanlaista proaktiivista yhteistyötä viranomaisten kanssa. Tämän vuoksi kauppa ei pidä esitettyjä 58 c §:n muutoksia osaltaan oikeasuhteisina ja tarkoituksenmukaisina.

2.5.2022

Kaupan osalta viittaamme edelleen hallituksen esitykseen HE 245/2020, jossa kaupan olosuhteet on erityisesti huomioitu. Esityksen perusteluissa kohdassa 4.2.3 todetaan, että lähikontakti ei yleisesti toteudu vähittäis- ja päivittäistavarakaupan liiketiloissa vaan rajoittuu lähinnä tiettyihin asiointi- ja jonotustilanteisiin kassoilla tai palvelutiskeillä. Näissä tilanteissa lähikontaktin välttämistä voidaan ehkäistä muilla keinoin kuin asiakasmäärää rajoittamalla, esimerkiksi tila- ja kulkujärjestelyin, lattiaan tehtävin etäisyysmerkinnöin tai väliseinäratkaisuin. Lausunnonantajien näkemyksen ja pandemian ajalta saatujen kokemusten perusteella tämä pitää edelleen paikkansa. Samassa hallituksen esityksessä kohdassa 4.1 korostetaan myös elinkeinonharjoittajan oman toiminnan tuntemuksen merkitystä. Vaikka lähikontaktin määritelmä on sittemmin laista poistunut, koronan torjunnassa on edelleen kyse lähikontaktista aiheutuvien riskien vähentämisestä.

Lausunnonantajat korostavat, että pandemian pitkittyessä ei tule luoda toimintamalleja, jotka ilman oikeasuhtaisuutta, tarkoituksenmukaisuutta ja vähimmän haitan periaatteen huomioimista aiheuttaisivat nykyistä enemmän negatiivisia taloudellisia vaikutuksia toimialalle, joka on jo valmiiksi kärsinyt pandemian hoitoon liittyvistä viranomaisrajoituksista ja -suosituksista ja toisaalta toimialalle, joka on oma-aloitteisesti ja aktiivisesti toiminut yhdessä viranomaisten kanssa pandemian torjumiseksi ja muun muassa huoltovarmuuden takaamiseksi.

Kunnioitavasti

KAUPAN LIITTO RY

Mari Kiviniemi
Toimitusjohtaja

PÄIVITTÄISTAVARAKAUPPA RY

Kari Luoto
Toimitusjohtaja